

مسجد و مشارکت جوانان در آن

محسن محمدی

چکیده

در این مقاله به بحث در مورد موانع حضور جوانان در مسجد پرداخته شده که علت آن

به شرح ذیل است:

بحران هویت دینی، تهاجم فرهنگی، روحیات و خواسته‌های جوان و فضای مسجد، ناهنجاری‌ها، دین‌گریزی و در پایان به راه‌های جذب جوانان به مسجد اشاره شده که آن نیز به امام جماعت، خانواده و دوستان، امکانات و فعالیت‌های مسجد، کلاس‌های آموزشی، بهادادن به جوانان، تبلیغات، شکل ظاهری مسجد، بیان مباحث مورد نیاز جوانان، پیش نیازها، تشویق، تقویت پایگاه‌های بسیج بستگی دارد.

مقدمه

انسان در طول دوره زندگانی خود مراحل گوناگونی را با شرایط ویژه و خاص می‌گذراند

که هر کدام به نحوی در مراحل بعد مؤثر است. در این بین، جوانی از مهمترین دوران

زندگی است که در سلامت یا خسارت دوران میانی و نهایی زندگی بشر تأثیر گسترده

و عمیقی دارد. چرا که در این دوران، پایه‌ها و اصول شخصیت انسان شکل می‌گیرد.

با این بیان اهمیت و حساسیت دینداری در دوره جوانی مشخص می‌شود به‌خصوص که در این دوران حساس، طوفان غرائز سرکش، زمینه انحراف جوان و غفلت

او از یاد خدا را فراهم می‌کند. تهاجم فرهنگی نیز که به طور جدی جوانان را مدنظر دارد

با تهییج غرائز، شرایطی را مهیا می‌کند که تصمیم‌گیری جهت حرکت در مسیر خیر و صلاح برای جوانان مشکل می‌شود، به عبارت دیگر برخی موانع در دینداری جوانان وجود دارد که تقید آنها را به دین به طور جدی دچار آسیب می‌کند. علاوه بر این، نقش جوان در آینده‌سازی يك ملت و حرکت کشور به سمت پیشرفت و توسعه بر اهمیت مشارکت جوانان در مسجد می‌افزاید. افزون بر موانع و علل عمومی حضور، با توجه به ویژگی‌های خاص شخصیتی جوان و حساسیت و تأثیر رفتار جوانان در آینده انقلاب در این نوشته، موانع حضور جوانان در مسجد و علل آن بررسی می‌شود.

موانع حضور جوانان در مسجد

مهمترین موانع حضور جوانان در مسجد به شرح ذیل است:

۱ - بحران هویت دینی

بحران هویت از سال‌های نوجوانی آغاز می‌شود و بخشی از سال‌های اولیه جوانی را نیز در بر می‌گیرد. هویتی که نوجوان درصدد است تا به طور روشن با آن مواجه شود این است که او کیست؟ نقشی که باید در جامعه ایفا کند، چیست؟ آیا او علی‌رغم نژاد، مذهب یا زمینه‌های ملی که او را از نظر مردم، کم‌ارزش جلوه می‌دهد، احساس اعتماد به نفس دارد؟^۱ بحران هویت واژه‌ای است که برای توصیف عدم توانایی نوجوان در قبول نقشی که جامعه از او انتظار دارد، به کار می‌رود^۲ و به سبب مشغولیت بی‌هدف، هیجانات جانشین‌ناپذیر و ایجاد شخصیت منفعل در جوان می‌شود.^۳

^۱ . برای مطالعه بیشتر مراجعه کنید به: دنیای نوجوان، محمد رضا شرفی، انتشارات تربیت، ص ۵۵ .

^۲ . برای مطالعه بیشتر در این مورد مراجعه کنید به: روان شناسان بزرگ، گروه نویسندگان، مترجمان، دکتر احمد به پژوه و دکتر رمضان دولتی، ص ۶۴، موسسه انتشارات تربیت، چاپ دوم.

^۳ . برای مطالعه بیشتر در این مورد مراجعه کنید به: جوان و بحران هویت، محمد رضا شرفی، ص ۲۰ تا ص ۲۴، سروش ۱۳۸۰، تهران، چاپ دوم.

با توجه به گستردگی مفهوم هویت، هر فرد هویت‌های گوناگونی دارد که هویت دینی یکی از آنهاست. هر انسانی به هویت دینی نیاز دارد، چون گرایش به پرستش از نیازهای فطری اوست! به این معنا که فرد، مستقلاً از هر گونه یادگیری، در درونش تمایل به عبادت و بندگی خدا را احساس می‌کند. تجلی چنین احساس و تمایلی، در اعمال و رفتار دینی، آشکار می‌شود.^۴

هویت دینی، رابطه بین آدمی و دین را تبیین می‌کند. تدوین آن هویت، احساس تعهد و مسؤلیت در قبال ارزش‌ها و باورهای آن مکتب را در پی دارد. برخی صاحب‌نظران، تعهد را به عنوان سنگ بنای هویت دینی، تلقی نموده‌اند.^۵

با توجه به آن چه هویت دینی به نسل جوان می‌دهد^۶، اختلال و آشفتگی هویت دینی، سبب ضعف دینداری در بین جوانان می‌گردد، زیرا تعهد و مسؤلیت‌پذیری فرد را در قبال گزاره‌های دینی کاهش می‌دهد و بدین ترتیب، ضمانت اجرایی احکام دینی کاهش می‌یابد.

اختلال در هویت دینی سبب می‌شود، فرد نه بتواند ارزش‌های دینی گذشته خود را ارزیابی نماید و نه صاحب ارزش‌هایی می‌شود که به کمک آنها بتواند آزادانه برای آینده، طرح‌ریزی کند.^۷

از دیدگاه جوان، پس از در هم ریختگی نظام ارزشی دینی، امر مثبت و خوبی در دین وجود ندارد، تا انگیزه‌ای برای انجام آن داشته باشد، لذا دچار بی‌تفاوتی و بی‌مسؤلیتی می‌گردد. بلکه تخریب نظام ارزشی دینی، سبب می‌شود، بسیاری از افراد که دچار بحران هویت دینی می‌شوند، به دنبال هویت منفی بگردند و هویتی برخلاف

4 . ابن‌طفیل اندلسی حکیم و فیلسوف نامدار مسلمان در اثر ارزنده و کلاسیک فلسفی اش به نام «زنده بیدار» این گرایش فطری را به زیبایی هر چه تمامتر به تصویر می‌کشد.

5 . برای مطالعه بیشتر در این مورد مراجعه کنید به: مکاتب و نظریه‌ها در روان‌شناسی شخصیت، ص ۶۹، انتشارات رشد آموزش و پرورش برای آینده، کارشناسان یونسکو، ص ۱۲۲، مرکز تحقیقات آموزشی، چاپ اول، ۱۳۷۰ .

6 . آنچه هویت دینی به نسل جوان می‌دهد عبارتند از: پاسخ به پرسش‌های بنیادین، جهت بخشیدن به زندگی رویکرد مثبت به آینده، وحدت اعتقادی، زمینه سازی هویت تمدنی، مقبولیت اجتماعی، شان و منزلت جوانی و معنا بخشیدن به جهان (جوان و بحران هویت، محمد رضا شرفی، ص ۹۶ تا ۱۰۲ .

7 . تضادهای درونی ما، هورنای کارن، ترجمه محمد جعفر مصفا، ص ۱۳۴، انتشارات بهجت، چاپ پنجم، ۱۳۶۴ .

آن چه اولیای دین در نظر گرفته‌اند برگزینند. بسیاری از رفتارهای ضد اجتماعی و ناسازگاری نوجوانان را می‌توان از این

منظر

تبیین نمود. مسئولیت‌گریزی، دلزدگی و بی‌تفاوتی هر کدام از آثار فقدان هویت هستند^۸ که در عرصه دینی در قالب بی‌توجهی به اوامر و نواهی الهی، بی‌علاقگی نسبت

به شعایر، گزاره‌ها، اماکن، مراسم و نمادهای دینی بروز می‌کند.

با بیان این مطالب، مشخص شد که بحران هویت دینی، سبب تضعیف باورهای

دینی، اختلال نظام ارزشی مذهبی و عدم تقید به احکام دینی می‌شود. مسجد از مهمترین نمادها، شعایر و گزاره‌های دینی است که بحران هویت

دینی

جوان در مورد آن سبب پایین آمدن اعتقاد و ضعف گرایش به حضور در جمع نمازگزاران می‌گردد.

۲ - تهاجم فرهنگی

فرهنگ ملی ایران با علقه‌های مذهبی به گونه‌ای ممزوج شده است که

مذهب،

جزء جدایی‌ناپذیر هویت مردم ایران شده است. دشمنان انقلاب و اسلام جهت دستیابی به اهداف خود به فرهنگ و هویت ما تهاجمی همه‌جانبه را برنامه‌ریزی و پشتیبانی کرده‌اند.

از آنجا که جوانان، مهمترین قشر اثرگذار در شکوفایی آینده نظام هستند، در تهاجم فرهنگی آنان بیشتر از سایر اقشار مردم، مورد تهاجم قرار گرفته‌اند. دشمن در

این مسیر سعی دارد جوانان را از فرهنگ غنی و کهن خود بیگانه سازد و ارزش‌های دینی

را نزد آنها واژگونه جلوه دهد.

در تهاجم فرهنگی، پایگاه‌های دینی مثل مساجد با شدت زیاد ولی

به صورت

غیرمحسوس، مورد حمله قرار گرفته است. دشمن سعی می‌کند فرهنگ سست و ضد ارزشی غرب را در بین جوانان گسترش دهد و آنها را نسبت به مفاهیم و احکام

دینی ضعیف و بی‌عقیده کند.

تربیت دست‌آموزها، فساد اخلاقی، تولید جانشین‌هایی برای امور عبادی

مثل

نوار و سی‌دی‌های مبتذل و برنامه‌های ماهواره‌ای، که با روحیات و غرایز جوان نیز تناسب دارد، ترویج الگوهای غربی، تضعیف باورهای دینی، تخریب و ترور شخصیت‌های خودی، دور کردن مردم از هویت ملی - اسلامی و ترویج فرقه‌های ساختگی، از شیوه‌های په کار گرفته شده دشمن است.

از سوی دیگر توجه به این نکته نیز ضروری است که مسجد پایگاهی فرهنگی است که در راه مبارزه با تهاجم فرهنگی بسیار مؤثر است. لذا در صورتی که در این جدال نابرابر فرهنگی، «مسجد» جوانان را جذب کند، قدم بزرگی در راه مبارزه با تهاجم فرهنگی برداشته شده است.

۲ - ناهمگونی روحیات و خواسته‌های جوان با فضای مسجد

جوانان، روحیات و خواسته‌هایی دارند که از روحیات و ویژگی‌های جوانی آنها نشأت می‌گیرد و فضای مسجد با برخی از آنها همگون و هماهنگ نیست.

جوانان روحیه‌ای پر شور و نشاط دارند؛ آنان از نظر جسمی، قوی، پر تحرک اهل جنب و جوش و تلاطم می‌باشند، ولی مسجد، فضای آرام و سکون است که عبادت

و نیایش بدون تحرک جسمی شدید و زیاد، به آرامی در گوشه‌ای از مسجد انجام می‌شود، به همین دلیل جوانان در برخی مراسم‌های دینی که شور و هیجان بیشتری دارد،

حضور چشم‌گیرتری دارند. مثلاً مراسم سینه‌زنی، زنجیرزنی و دسته‌جات عزاداری که از

این ویژگی برخوردارند، جوانان در آن حضور بیشتری دارند. جوان خواستار تعلق به گروه بی‌غمی، ابراز خود، جلب توجه و... است که

در

مسجد، زمینه مساعدی برای آنها فراهم نمی‌شود. علاوه بر شور، نشاط و هیجان، هجوم،

تهور، افراط‌گری، احراز تفوق، مقاومت، حاکمیت، تضاد و تعارض با سالمندان از ویژگی‌های جوان است که با فضای مسجد چندان تناسبی ندارد.^۹

البته این به معنای تعارض و اختلاف ذاتی مسجد، با تمام روحیات و

خواسته‌های

^۹ . برای مطالعه بیشتر در مورد روحیات جوان مراجعه کنید به: جوان از دیدگاه نیازها، خواسته‌ها و مصالح، علی قائمی، دفتر مشاور رئیس سازمان صدا و سیما در امور جوانان، تهران ۱۳۷۹ .

جوان نیست؛ بلکه می‌توان فضای پر شور و نشاطی را در مسجد ایجاد کرد که با روحیات جوان سازگار باشد و بسیاری از روحیات جوان با فضای مسجد تطابق کامل پیدا کند.

۴ - ناهنجاری و ناسازگاری با اطراف

جوانان روحیات و دنیای عجیبی دارند که حاصل اجتماع قدرت جسمی و احساسی است که به سمت عقلانی شدن پیش می‌رود. به همین دلیل جوانها معمولاً با محیط اطراف و بزرگترها مشکلات رفتاری، عقیده‌ای و سلیقه‌ای دارند. این اختلافات گاهی سطحی و زودگذر است که در شخصیت و رفتار جوانان تأثیر زیادی ندارد، ولی گاهی این اختلافات به ناهنجاری و ناسازگاری جوانان منجر می‌شود^{۱۰} و به این ترتیب امنیت روحی و روانی لازم جهت دینداری آنان از بین می‌رود و در این میان مسجد نیز به عنوان یکی از مهمترین گزاره‌های دینی در نظام رفتاری جوان، جایگاه چندانی کسب نخواهد کرد.

۵ - دین‌گریزی

دین‌گریزی، گروهی از جوانان به ویژه طیفی که زاده و پرورش یافته دوران انقلاب هستند، از مسایل مهم اجتماعی و فرهنگی کشور است. این گریز فقط به علت تهاجم فرهنگی یا هوا و هوس جوانان نیست؛ بلکه علت‌های گوناگونی دارد و تا زمانی که تمامی آنها به صورت واقع‌بینانه و عمیق بررسی نگردد، نسل آینده انقلاب با خطر جدی اضمحلال عقیدتی و ارزشی روبرو است.^{۱۱}

10 . عوامل ظهور ناهنجاری‌ها در نوجوانان و جوانان عبارتند از: درك نکردن روحیه جوان، الگوهای نامناسب، تضاد در روش تربیتی، فاصله طبقاتی، کم توجهی خانواده‌ها، ناکارآمدی کانون‌های دینی، استفاده ابرازی از دین، کم توجهی به مشکلات، متاهل و تسامح (عوامل گرایش نوجوانان و جوانان به فرهنگ بیگانه، فریدون موحدنی، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ص ۴۸ تا ۵۶، چاپ اول، قم، خرداد ۱۳۸۲ .

11 . برخی از علل دین‌گریزی جوانان عبارتند از: بیان نامعقول برخی از مفاهیم دینی، عملی نشدن عدالت اجتماعی در سطح جامعه با وجود شعارهای فراوان، توجه نکردن به نیازهای اساسی نسل جوان مثل ازدواج، کار و مسکن، استفاده ابرازی از دین به دست برخی سیاست‌بازان برای منافع شخصی و گروهی، نبود برنامه‌ریزی درست فرهنگی برای نسل جوان، تهاجم برنامه‌ریزی شده فرهنگی دشمنان داخلی و خارجی برای انحراف نسل جوان.

در این بین نمادها، مفاهیم، اعمال و مناسک، مظاهر و اماکن دینی در معرض فراموشی و بی تفاوتی جوان قرار می‌گیرند. مسجد به عنوان یکی از مهمترین گزاره‌های دینی در بحران دین‌گریزی جوانان به طور جدی در خطر است. پس می‌توان به راحتی نتیجه گرفت که دین‌گریزی جوانان عامل فراگیر و عمیقی بر سر راه مشارکت آنان در مسجد است.

برای برطرف شدن این مشکل می‌بایست، گروه‌ها و سازمان‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، طرحی اصولی و همه‌جانبه را برنامه‌ریزی نموده تا مهمترین قشر اثر گذار جامعه در آینده انقلاب، دیندار بمانند، در این صورت یکی از مهمترین و عمومی‌ترین مانع حضور جوانان در مسجد، برطرف خواهد شد.

طرق و شیوه‌های جذب جوانان به مسجد

جذب جوانان به مسجد از طرق، شیوه و راه‌های ذیل میسر است:

۱ - امام جماعت

امام جماعت، مهمترین عضو مدیریتی مسجد است که می‌تواند با برنامه‌ریزی و عملکرد صحیح و دقیق، زمینه مناسبی را جهت تحقق سایر عوامل حضور مردم در مسجد فراهم کند.

در مورد حضور جوانان در مسجد نیز امام جماعت بسیار مؤثر است. شخصیت امام جماعت و نحوه برخورد او با جوانان در ایجاد و چگونگی نگرش جوانان نسبت به دین و مسجد بسیار مؤثر است.

امام جماعت برای جلب جوانان این نکات را باید رعایت کند:

۱ / ۱ - برخورد گرم و صمیمانه با جوانان:

امام جماعت باید با جوانان برخوردی محبت‌آمیز و دوستانه داشته باشد. برخوردهای عاطفی در ایجاد ارتباط با جوانان و آگاهی از نظریات آنها بسیار مؤثر است؛ این‌گونه ارتباط، زمینه مساعدی را جهت جلب و تأثیر بر جوانان به وجود می‌آورد. امام جماعت می‌بایست هم با جوانان داخل مسجد به گرمی برخورد کند تا حضور آنها در مسجد تداوم یابد و هم با جوانان بیرون از مسجد، تا زمینه حضور آنان در مسجد فراهم شود. برخورد مناسب امام جماعت با جوانان دو مؤلفه دارد که عبارتند از:

(الف) احترام:

امام جماعت می‌بایست به رفتار، ارزشها، گفتار و نظریات جوانان احترام بگذارد. این کار در جلب جوانان بسیار مؤثر است. وقتی جوان احساس کند طرف مقابل در صد این نیست که نظریات خودش را به او تحمیل کند و به نظریات او احترام می‌گذارد، احساس شخصیت می‌کند و از این که با چنین فردی آشنا شده، خوشحال می‌گردد. البته احترام امام جماعت به جوانان به معنای پذیرفتن تام و تمام نظریات آنها بدون دلیل نیست، بلکه به معنای شنیدن و تحمل کردن آنها و تعیین راهی حساب شده و مدیرانه جهت هدایت آنهاست. بهتر است به جوانان در حد امکان فرصت داده شود تا خود را بروز دهند و نظریات و افکارشان را مطرح نمایند، آنگاه به اصلاح آنها پرداخته شود.

(ب) ایجاد ارتباط عاطفی:

روابط و احترامهای امام جماعت و جوانان نباید در چارچوبی خشک و رسمی باقی بماند؛ بلکه می‌بایست به برقراری روابط عاطفی منجر شود، یعنی جوان، امام جماعت را به عنوان یکی از دوستان خود بپذیرد. امام جماعت برای این که سطح روابط خود با جوانان را به این حد برساند، باید به نکات متعددی توجه داشته باشد و در امور گوناگونی، همراه جوانان باشد؛ در مشکلات به آنها کمک کند؛ موفقیت‌هایشان را به آنها تبریک بگوید؛ از غم‌ها

و ناراحتی‌های آنها ابراز تأسف و اندوه کند، هدایای کوچکی مثل عطر، تسبیح و انگشتر
به عنوان یادگاری به آنها تقدیم کند؛ در صورت امکان، کمی در مسایل خصوصی
آنها وارد شود، مثلاً روز تولدشان، به آنها تبریک بگوید و سایر اقداماتی از این قبیل که
با توجه به شرایط امام جماعت و فرهنگ و روحیات اهالی محل در برقراری و تداوم
ارتباطی دوستانه و محبت‌آمیز مؤثر است.
بهتر است ارتباط امام جماعت و جوانان به روابط حضوری محدود نگردد
و ارتباط کتبی بین جوانان و امام جماعت نیز بسیار مفید است. در این صورت
جوانان از
این که امام جماعت به آنها احترام گذاشته و به طور خصوصی، مطلبی را برای آنها
بیان
کرده، احساس شخصیت کرده و به امام جماعت نزدیک شده و مطالبی را که
حضوری
نمی‌توانند، بیان کنند، به صورت کتبی با امام جماعت در میان می‌گذارند.

۲ / ۱ - حضور در جمع جوانان:

همه جوانان در مسجد حاضر نمی‌شوند و امام جماعت نیز نمی‌تواند در
برخوردهای گذاری در بیرون از مسجد با همه جوانهای محل، ارتباط برقرار کند؛
به همین دلیل برای برقراری ارتباط کامل با جوانان، می‌بایست در مکان‌هایی که
جوانان
در آن اجتماع دارند، حاضر گردد.
مدارس و دبیرستان‌ها، کتابخانه‌ها، میادین ورزشی، کافی‌نت و پارک‌ها،
مکان‌هایی هستند که معمولاً جوان‌ها در آن حضور دارند. برخورد با جوانان و
برقراری
ارتباط با آنها در هر کدام از این مکان‌ها، ظرافت و حساسیت مخصوص به خود دارد
و شیوه مناسب با آن را می‌طلبد.
این اقدام امام جماعت، سبب جلب توجه جوانان شده و زمینه مناسبی را
برای
حضور جوانان در مسجد فراهم می‌کند.

۲ / ۱ - برقراری جلسات ویژه جوانان:

جوانان نیازهای مخصوص به خود دارند؛ روحیات و علایق آنها با بزرگسالان
متفاوت است. امام جماعت می‌بایست بعد از مخاطب‌شناسی دقیق و آگاهی از
نیازها
و علایق جوانان، جلساتی را ویژه آنها تشکیل دهد و مفاهیمی از دین اسلام را
برایشان

بیان کند که با سلايق، روحيات و نيازهاي آنان متناسب باشد. موارد زير موضوعات مناسبی برای گفتگو با جوانان است: «ازدواج در اسلام»، «عشق مجازی یا حقیقی؟»، «زیبایی»، «نیایش»، «روابط دختر و پسر»، «آثار نماز در زندگی زوج‌های جوان»، «اخلاق جنسی»، «آثار نماز»، «انحراف جنسی»، «چشم‌چرانی»، «مسایل روان‌شناسانه جوانان مثل اعتماد به نفس و امید».

البته بهتر است برای ارایه هر موضوع به نکات روان‌شناسی جوانی،

روحیات

جوانان و اصول جذابیت و اثر گذاری توجه شود؛ مثلاً در هر موضوع عنوان زیبا و

جذاب

انتخاب شود تا توجه جوانان را بیشتر جلب کند مثلاً صحبت در موضوع روابط دختر و پسر با عناوینی همچون «دختری با کفشهای کتانی» و صحبت در موضوع آثار نماز در

زندگی زوج‌های جوان با عنوان «مرد و زن معراجی» انجام شود.

جلسه نباید حالت سخنرانی و خطاب مستقیم داشته باشد؛ بلکه باید به

صورت

گفتمان برگزار گردد تا جوانان بتوانند نظر و سؤا‌لهای خود را بیان کنند. مطالب در

قالب

مناظره، داستان، خاطره و پرسش و پاسخ بهتر قابل ارایه است. بهتر است

قالب‌های

گوناگونی انتخاب شود تا جلسات متنوع و جذاب گردد.

۴ / ۱ - شناخت نیاز و روحیات جوانان:

امام جماعت باید قبل از این که در مورد جلب جوانان به مسجد اقدام

نماید،

به‌طور کامل از نیازها، روحیات، ارزش‌ها، خواسته‌ها، سلايق، علایق، توانمندی‌ها، آسیب‌هایی که جوان را تهدید می‌کند و راه‌های مقابله با آن مطلع شود. در این

صورت

می‌تواند فعالیت‌ها و برخوردهای خود را با جوانان به شکلی تنظیم کند که علاوه بر

رفع

نیازهای جوانان، آنها را به مسجد جلب کند. در غیر این صورت، امید زیادی برای

موفقیت امام جماعت در جلب جوانان به مسجد وجود ندارد.

شناخت موانع برقراری ارتباط عمیق و پایدار بین جوانان و امام جماعت،

یکی از

مهمترین اقداماتی است که امام جماعت باید انجام دهد، چون آگاهی از این

موانع،

در اتخاذ راهکاری صحیح و حساب شده برای رفع موانع لازم است.

امام جماعت باید از این روحیات و موانع به طور کامل اطلاع داشته باشد و با توجه به تفاوت‌های فردی و فرهنگی، شیوه و برخورد مناسبی را برگزیند. برخی از این موانع عبارتند از:

اختلاف بین جوانان و بزرگترها:

معمولاً نظام ارزشی و رفتاری و طرز تفکر بزرگترها با جوانها بسیار متفاوت است

لذا روحیات و خواسته‌های جوانان با توقعات پدر و مادر و بزرگسالان تطابق ندارد و طرفین نمی‌توانند توقعات یکدیگر را برطرف کنند. این مسأله سبب ایجاد گسست ارتباطی بین جوانان و بزرگترها شده، مانع از برقراری ارتباط همه‌جانبه و پایدار بین آنها

می‌گردد. به همین جهت جوانان در بین خودشان، روابط دوستانه گسترده‌ای تشکیل

می‌دهند و این روابط دوستانه، قوی‌تر و مؤثرتر است.

امام جماعت، علاوه بر موقعیت اجتماعی و صنفی خود که او را جزء

بزرگسالان

قرار می‌دهد، اگر از نظر سنی نیز جوان نباشد، با مانع جدی در برقراری ارتباط عمیق

و همه‌جانبه با جوانان روبرو خواهد بود.

برای رفع این مانع (اختلاف بین جوانان و بزرگترها) برخورد شاد و پر شور و نشاط، با جوانان که از چارچوب خشک و رسمی خارج است، توصیه می‌شود. زیرا در

جوانی سن مهم نیست، بلکه روحیه مهم است.

آزادی‌خواهی جوان و محدودیت‌آفرینی دین:

جوانی دوره استقلال فکری و عملی است و جوان در محدوده مقرراتی

خودش

عمل می‌کند.^{۱۲} معمولاً جوانان از اعمال قدرت و نظارت خارجی چندان خوشحال نیستند و مایلند آزاد و راحت باشند. در مقابل جوانان، دین را عاملی برای

محدودیت

وسلب آزادی خود می‌بینند که روحانی و امام جماعت، مبلغ، مجری و طرفدار آن است؛

لذا جوانان با امام جماعت به راحتی ارتباط برقرار نمی‌کنند.

برطرف کردن این بینش که نوعی احساس درونی است، ضروری می‌باشد

و به برخی زمینه‌های شناختی و زمان طولانی نیاز دارد.

¹² . جوان از دیدگاه نیازها، خواسته‌ها و مصالح، علی‌قائمی، ص ۴۵ .

نکته
برای رفع این مانع (محدودگری دین و آزادی خواهی جوان) توجه به این
لازم است که محدودیت، احساس درونی است و حاکی از بی‌میلی و بی‌انگیزگی
است.
بسیاری از دینداران بدون این که احساس محدودیت کنند، به دستورات دینی عمل
می‌کنند. می‌بایست مفاهیم و تعالیم دینی را به شکلی برای جوانان بیان کرد که
با آرایه
الگوهای مناسب و با افزایش شناخت، آگاهی و معرفت، از روی میل و رغبت، به
تعالیم
دین عمل کنند.

دور نگری روحانیون و نزدیک‌بینی جوانان:

روحیات جوان و ساختار دین با یکدیگر تعارضی ندارند، بلکه گاه نحوه آرایه
مفاهیم دینی و نوع مفاهیمی که از دین عرضه می‌شود، سبب روی‌گردانی و
حساسیت
جوان می‌گردد.
جوانان مایلند اثر دین را به طور ملموس در صحنه زندگی ببینند و
می‌خواهند از
آینده‌ای نزدیک به زمان حال مطلع شوند، ولی در مقابل برخی روحانیون، مفاهیمی
از
دین را برای جوانان بیان می‌کنند که با توجه به روحیات و خواسته‌های جوان برای
آنها
ملموس نیست. آنها چشم انداز دوری از دین و دینداری را برای جوانان بیان
می‌کنند،
ولی باید توجه داشت، جوانان با پذیرش مطالب تعبدی، میانه خوبی ندارند و
گزاره‌هایی
از دین را می‌پذیرند که توجیه عقلانی قابل قبول داشته باشد.
برای رفع مانع سوم، امام جماعت باید موضوعاتی را برای صحبت و
سخنرانی
برای جوانان انتخاب کند که جوانان در زندگی بیشتر با آن روبرو هستند.

۵ / ۱ - شرکت دادن جوانان در مدیریت مسجد:

امام جماعت یکی از مهمترین عناصر مدیریتی مسجد است که از نفوذ و
تأثیر
قابل توجهی برخوردار است و می‌تواند فعالیت‌های مسجد را در جهت خاصی
هدایت
نماید.
امام جماعت باید با دوراندیشی و بدون ایجاد حساسیت، در مدیریت
و جهت‌دهی به فعالیت‌های مسجد، به موقعیت و اهمیت جوانان توجه داشته
باشد؛

به طوری که جوانان، امام جماعت را نماینده مورد اعتماد تام الاختیار خود بدانند. در پایان ذکر این نکته بسیار لازم و ضروری است که تلاش و فعالیت امام جماعت برای جلب جوانان به این معنا نیست که امام جماعت از سایر قشرهای نمازگزار غافل شود و فقط با جوانان ارتباط برقرار کند. به طوری که بزرگسالان و پیران فکر کنند، امام جماعت برای آنها احترام قایل نیست، بلکه در هر صورت باید تعادل را حفظ نمود.

۲ - خانواده و دوستان

خانواده و دوستان از مهمترین عوامل تشکیل شخصیت هستند که چگونگی آنها در آینده تربیتی، سیاسی، تحصیلی و دینی فرد مؤثر است. در صورتی که اعضای خانواده به خصوص، پدر و مادر خود به مسجد نروند یا به رفت و آمد فرزندشان به مسجد توجه نکنند یا این که فضای خانه به طور کلی با تعالیم و مفاهیم دینی بیگانه و بی تفاوت باشد، نمی توان انتظار داشت، جوانان با مسجد میانه خوبی داشته باشند. در خارج از خانواده، دوستان بر ارزشها و بینشهای جوان تأثیر زیادی دارند، از آنجایی که روابط دوستانه، بین جوانان قوی تر و مؤثرتر از سایر رده های سنی است، اهمیت گروه دوستان بیشتر می شود. خانواده ها می بایست به طور غیر مستقیم، بر دوستان و دوست یابی فرزندان خود نظارت کنند و ملاکهای دوست خوب و اهمیت دوست و دوستی را برای جوانان بازگو کنند، تا فرزند جوانشان از طریق دوستانشان به بی راهه کشیده نشود.

۲ - امکانات و فعالیت های مسجد

گسترده گی فعالیت ها و امکانات مسجد از نقاط قوت آنهاست. روحیات و نیازهای جوانان با فضای سنتی مساجد که فقط مکانی برای برپایی نماز جماعت و مراسم های دینی است تفاوت دارد. با توجه به ابزارها و شیوه های نوین فرهنگی، امروزه مساجد بدون امکانات و فعالیت های گوناگون و حساب شده، قادر به رقابت با سایر مراکز و ابزار به ظاهر فرهنگی نخواهند بود.

۱ / ۳ - امکانات:

با توجه به روحیات و فضای فرهنگی جامعه، مسجد برای جلب جوانان می‌بایست دو نوع امکانات داشته باشد: امکانات فرهنگی و امکانات ورزشی مثل توپ و دروازه فوتبال، میز تنیس، راکد بدمینتون، فوتبال دستی، توپ و تور. اگر از طرف مسجد در محل مکانی برای ورزش جوانان در نظر گرفته شود یا با برنامه‌ریزی و هماهنگی هیئت امناء، جوانان مسجد امکان استفاده از امکانات ورزشی در سطح شهر را با تخفیف ویژه داشته باشند، بسیار خوب است. کانون فرهنگی، روزنامه‌ها و مجلات، کامپیوتر، کتابخانه، نوارخانه، بانک سی - دی و ویدئو کلپ از امکانات فرهنگی مسجد است که با مدیریت صحیح می‌تواند برای مسجد درآمدزا نیز باشد و به توسعه امکانات فرهنگی کمک کند.

۲ / ۳ - فعالیت‌ها:

جوانان روحیات گوناگونی دارند. برخی به ورزش، برخی به هنر و برخی به نویسندگی و... علاقمند هستند. مسجد برای جلب جوانان، باید فعالیت‌های متعددی انجام دهد، تا بتواند هر گروه از جوانان را با يك شیوه خاص جلب کند.

برگزاری مسابقات:

برگزاری مسابقات یکی از فعالیت‌های پر دامنه و کم‌هزینه مسجد است که در صورت مدیریت صحیح درآمدزا نیز خواهد بود. مثلاً در ماه مبارک رمضان بعد از نماز جماعت و سخنرانی، در شب، مسابقات ورزشی برگزار شود. این نوع مسابقات با روحیه بیشتر جوانان سازگار است. برگزاری مسابقات خطاطی، نقاشی، نویسندگی، خاطره‌نویسی، عکاسی و طراحی در موضوعی متناسب با مناسبت‌های مذهبی در رده‌های سنی گوناگون مؤثر است. برخی از این مسابقات را می‌توان در سطح کل شهر و یا حتی کشور برگزار نمود. حضور امام جماعت در هنگام برگزاری مسابقات یا اعلام نتایج در ایچاد و گسترش

ارتباط او با جوانان مؤثر است.
همچنین مسابقات حضوری به صورت پرسش و پاسخ در مسجد هنگام
مراسم‌هایی که در مناسبت‌های مذهبی برگزار می‌شود، همراه با اهدای جوایز
قابل توجه است.

سفرهای زیارتی و سیاحتی:

جوانان روحیه پر شور و با نشاطی دارند که در راه هدایت آنها باید از این
روحیه استفاده نمود. مسافرت، ابزار مناسبی در این راستاست. مسافرت علاوه بر این
که سبب شادابی و طراوت روح و روان می‌شود، ابزار فرهنگی و تبلیغاتی مناسبی است که
اگر مسئولان اردو به آن توجه کنند، بسیار مفید خواهد بود. البته در اردو و
مسافرت‌های دسته جمعی جوانان از طرف مسجد که با حضور امام جماعت، برخی از اعضای
هیئت امین و جوانان متعهد مسجدی و سایر جوانان برگزار می‌شود، باید به نکات ذیل
توجه و دقت شود:

مکان و محل اردو

مسئولین اردو باید مکانی را انتخاب کنند که صرفاً تفریحی یا صرفاً زیارتی
نباشد، بلکه باید به هر دو جنبه توجه شود، مثلاً مشهد مقدس و مناطق جنگی
جنوب، هم جنبه زیارتی دارد و هم جنبه سیاحتی.

زمان اردو

زمان برگزاری اردو و مدت آن نیز در جهت‌دهی به محتوا و بار معرفتی آن
مؤثر است. مثلاً برگزاری اردو در روز عرفه در مناطق جنگی جنوب، جهت برگزاری دعای
عرفه مفید است، به طوری که اردو دو روز قبل از روز عرفه آغاز و یک روز بعد تمام
شود، یعنی اردو صرفاً مذهبی نباشد، بلکه تفریحی نیز باشد. همچنین اردویی
جهت زیارت مسجد مقدس جمکران و برگزاری دعای توسل در شبهای چهارشنبه مؤثر
است.
در صورت موافقت جوانان، مسافرت جهت دیدار با علما و عرفا نیز
توصیه می‌شود.

نکات جانبی

گاهی ممکن است زمان و مکان اردو، همه اهداف مسئولین فرهنگی مسجد را برآورده نکند و یا این که به دلیل موقعیت خاص مسجد، نسبت به اماکن زیارتی و تفریحی، مشکلات اقتصادی، روحیات و انتظارات خاص جوانان، برگزاری اردو در زمان یا مکان مطلوب و ایده‌آل، ممکن نباشد. در این صورت توجه به مسایل حاشیه‌ای و ضمنی اردو، گامی بلند در راستای دستیابی به اهداف درازمدت و گران تربیت دینی است.

این مسایل بدون این که سبب حساسیت جوانان حاضر در اردو شود، به‌طور غیرمستقیم، بسیاری از مفاهیم دینی را به جوانان منتقل می‌کند و فضای کلی اردو را دینی می‌نماید. مثلاً مسجد در تابستان بعد از اتمام امتحانات، اردوی چند روزه در مناطق سرسبز شمال یا یکی از مناطق خوش آب و هوای نزدیک به شهر برگزار کند. این اردو از نظر زمان و مکان مذهبی نیست، ولی می‌توان فضای آن را دینی نمود. در این راستا توجه به نکات زیر لازم است:

- ۱ - نام اردو بسیار مهم است و در جهت دهی کلی آن اثر می‌گذارد. مثلاً نام اردو «به رنگ سبز انتظار» یا «منتظران»، یا «سربازان جوان» و سایر مفاهیمی باشد که با فرهنگ مهدویت در ارتباط است.
- ۲ - برگزاری مراسم دعا و پخش اذان، نماز جماعت، سخنرانی دینی و مسابقات کتبی و شفاهی با موضوعات احکام فقهی و مسایل عقیدتی بسیار مهم و مؤثر است.
- ۳ - حضور امام جماعت در اردو و صحبت‌های موردی و شخصی با جوانان در آگاهی از نظرات و بحران‌های جوانان مؤثر است. حضور سایر بزرگان مذهبی محل نیز مفید است.
- ۴ - زمانی که جوانان در اتوبوس هستند، آوای مذهبی مثل نوار تواشیح، مداحی، مولودی خوانی، قرآن با صوت زیبا و مناجات‌نامه البته با رعایت اعتدال پخش شود.
- ۵ - از ابتدای اردو به‌طور داوطلب هر کس قرائت تعدادی صلوات و چند جزء از قرآن را به نیت هدیه به محضر آقا امام زمان «عج‌الله‌تعالی فرجه‌الشریف» برعهده بگیرد.

۶ - جهت انجام کارهای اردو، گروه‌های گوناگونی تشکیل شود و هر کدام يك نام دینی داشته باشد. مثلاً گروه صداقت، جوانمردی، سلام، احسان، ایمان، توحید، همچنین هر اتوبوس نامی با محتوای دینی داشته باشد. مثل نماز، امر به معروف و نهی از منکر، عفت و حرمت.

در يك کلام اردو به سمتی پیش رود که علاوه بر بار معنوی و روحانی، سببِ زندگی جوانان نشود و آنها خاطره خوبی از اردو داشته باشند.

مجله محلی:

جوانان، توانایی‌ها و استعدادهای فراوانی دارند که استفاده بهینه و شکوفاسازی آن استعدادها در ایجاد اعتماد به نفس در جوانان و مبارزه با تهاجم فرهنگی بسیار مؤثر است.

یکی از این امور که در پر نمودن اوقات فراغت و رشد علمی و اجتماعی جوانان بسیار مؤثر است، راه‌اندازی مجله محلی در مسجد است. این کار هر چند در ابتدا با مشکلات و نوسانات جدی روبروست، ولی اولین دست‌آورد آن، تداوم کار را تقویت می‌کند. این مجله با نویسندگی و همکاری همه اعضای مسجد؛ اعم از نمازگزاران، هیئت امنا، امام جماعت و جوانان محل، در موضوعات اجتماعی و محلی تدوین و چاپ شده و در خانه‌های محل توزیع می‌گردد. هر يك از افراد بویژه جوانان با توجه به توانمندی و علاقه‌اش، قسمتی از کار را بر عهده می‌گیرد البته بهتر است برخی مطالب توسط امام جماعت و هیئت امنا نوشته شود.

احکام فقهی، مسایل عقیدتی، تفسیر قرآن و روایات به صورت گذرا و جالب، شخصیت‌شناسی شخصیت‌های بزرگ دینی و ملی، مطالب مورد نیاز و علاقه جوانان با عنوان‌های جالب و متنوع مثل «پسرها نخوانند، دخترها بدانند»، مصاحبه با اعضای محل در رده‌های سنی و اجتماعی مختلف، می‌تواند برخی از موضوعات مجله محلی مسجد باشد.

مهمترین مشکل این طرح، مسایل اقتصادی و تأمین هزینه آن است، ولی این مسأله قابل حل است؛ زیرا از يك سو می‌توان کمک‌های نقدی قابل توجهی را از وزارت

فرهنگ و ارشاد اسلامی، امور مساجد و سازمان تبلیغات دریافت نمود و حتی می‌توان
برای چاپ و نشر مجله، از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مجوز دریافت کرد و از سوی
دیگر چون هیچ يك از مؤلفین، مبلغی را دریافت نمی‌کنند و با انگیزه این که در مجله
خودشان مطلب می‌نویسند و اهل محل آن را می‌خوانند، پژوهش و نویسندگی می‌کنند،
هزینه‌ها به حداقل کاهش می‌یابد. بعلاوه جهت طراحی و تایپ مجله نیز معمولاً
پایگاه‌های بسیج به کامپیوتر مجهز هستند و با توجه به گستردگی مهارت‌های کامپیوتری،
به خصوص تایپ، مشکل چندانی وجود ندارد. گذشته از این که کامپیوترهای شخصی
نیز فراوان است.
به طور خلاصه همه اقدامات مجله می‌بایست براساس روحیه مشارکت و تعاون
به‌طور رایگان انجام شود، به این ترتیب باید از امکانات حداکثر استفاده را نمود و هر کس را به اندازه توانایی‌اش در این امر شرکت داد.
در صورتی که موارد فوق محقق نگردد، تهیه مجله محلی مسجد با مشکلات
جدی روبرو می‌گردد.

۴ - کلاس‌های آموزشی

یکی از مهمترین ابعاد مسجد، مسایل آموزشی آن است. هر چند غالب جوانان از
درس و کلاس‌گریزان هستند، ولی برگزاری برخی کلاس‌های آموزشی مورد علاقه جوانان در جلب آنان مؤثر است.
کلاس‌های آموزشی ورزشی و هنری علاوه بر این که به امکانات زیادی
احتیاج ندارد، مورد علاقه و اشتیاق جوانان نیز هست. این کلاس‌ها را می‌توان در رشته‌های
خیاطی، گلدوزی، گلسازی، هنرهای دستی، خطاطی و نقاشی و طراحی، عکاسی،
فیلمبرداری، و ورزش‌های رزمی برای خانمها و آقایان برگزار نمود. جهت افزایش سطح
کمی و کیفی کلاسها، هیئت امنای می‌بایست با بخش آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت
آموزش هماهنگی لازم را به عمل آورد.
برگزاری برخی کلاس‌های کمک درسی، آموزش زبان و کامپیوتر در مسجد و یا خارج مسجد ولی با برنامه‌ریزی و هماهنگی مسجد نیز ممکن است.

۵ - بها دادن به جوانان

ستایش‌خواهی و جلب توجه، دو نوع از خواسته‌های جوانان در عرصه ذهن و عاطفه است. لذا بها دادن به جوانان عامل مهمی در راستای تأمین خواسته و جلب توجه آنان به مسجد است. البته این به معنای اختیارات زیاد و غیر منطقی جوانان و یا پذیرش هر نوع نظر و سلیقه آنها نیست. اقدامات زیر در بها دادن به جوانان قابل توجه است.

عضویت در هیئت امنا:

هیئت امنا، هیئت مدیره مسجد است که تمامی فعالیت‌های مسجد را جهت‌دهی می‌نماید، لذا عضویت یکی از جوانان متعهد و مؤمن مسجدی در هیئت امنا، بها دادن به جوانان در حد بالاست. این اقدام باید سبب ایجاد رقابت سالم و سازنده بین جوانان برای احراز این پست باشد.

مشورت و نظر خواهی:

شایسته است بزرگترها، اعضای هیئت امنا و امام جماعت برای فعالیت‌های گوناگون مسجد، نظر جوانان را جویا شده و در صورت امکان آنها را اجرا کنند. این اقدام سبب خود باوری و احساس شخصیت در جوانان می‌شود. آنها از این که به نظر آنها در تصمیم‌گیری‌های مسجد توجه می‌شود خوشحالند و مسجد را از خود می‌دانند در نتیجه در مسجد به طور مستمر حاضر می‌گردند.

محول کردن فعالیت‌های مسجد به جوانان:

برخی از اقدامات مسجد را می‌توان به طور کلی یا جزئی به جوانان واگذار نمود. مثلاً برنامه پذیرایی مراسم به عهده جوانان باشد. این اقدام با روحیه پر شور و نشاط جوانان تناسب دارد و سبب ایجاد وابستگی به مسجد در جوانان می‌شود.

۶ - تبلیغات

امروزه تبلیغات در انتقال، ترویج و حتی ایجاد يك فرهنگ در عرصه بین‌الملل، ابعاد گسترده‌ای به خود گرفته است؛ با توجه به ابعاد روانی و احساسی تبلیغات و روحیه
اثرپذیر جوان به نظر می‌رسد، تبلیغات دینی هوشمند و حساب‌شده دینی، می‌تواند جوانان را در مسیر دینداری و مسجد ثابت‌قدمتر نماید.
در فضاهای آموزشی، مثل مدارس و دبیرستان‌ها، زمینه‌ای مناسبی جهت تبلیغات
وجود دارد. نصب پوسترهای رنگی و جذاب به منظور اطلاع‌رسانی فعالیت‌های مسجد،
در تابلو اعلانات از جمله این امور است. پخش جزوه و بروشور در مورد مسجد در بین
دانش‌آموزان مفید به نظر می‌رسد.
نصب پلاکاردهای زیبا در مورد فضیلت و آثار مسجد و نماز جماعت در مکان‌های حضور جوانان، مثل میادین ورزشی قابل توجه است.
البته رفتار مسجدیان به خصوص امام جماعت مهمترین عامل تبلیغاتی است.

۷ - حضور شخصیت‌های محبوب و الگوهای جوانان در مسجد

انسان در مراحل مختلف حیات خویش به الگو نیاز دارد. البته با افزایش سن و تجارب ذهنی، تقلید به صورت آگاهانه صورت گرفته و در حیطه اراده قرار می‌گیرد. در این حال، فرد سعی می‌کند برابر شخص یا اشخاصی که به نظرش شخصیتی قابل قبول دارند، همانندسازی کند و نگرش‌ها و ویژگی‌های رفتاری و اخلاقی آن فرد یا اشخاص را برای خود سرمشق قرار دهد.
جوان نیز یکی از خواسته‌های اجتماعی‌اش، الگو پذیری است؛ او در جامعه خواستار کسانی است که در رفتار و گفتار برای او الگو باشند.
هیئت امنای بایست شخصیت‌های محبوب جوانان را در سطح شهر شناسایی کرده، آنها را به مسجد دعوت کند تا در جمع نمازگزاران حاضر شوند، یا این که اگر شخصیت برجسته‌ای است، مراسم سخنرانی برای او ترتیب دهند. این کار با مشورت و همکاری خود جوانان، امکان‌پذیر است. مثلاً معلمان و مدیران موفق و محبوب مدارس به مسجد فرا خوانده شوند. البته این کار می‌بایست از نظر تبلیغاتی و فرهنگی به خوبی پوشش داده شود. مثلاً با نصب يك پلاکارت در جلوی درب مسجد، حضور

مدیر دبیرستان در مسجد گرامی داشته شود. گفتنی است دعوت از هنرمندان، ورزشکاران و سایر شخصیت‌های محبوب جوانان برای حضور در میان نمازگزاران، اقدام مثبتی است که با توجه به موقعیت جغرافیایی مسجد و سطح فرهنگی هر محله از فراز و نشیب و تنوع برخوردار است.

۸ - شکل ظاهری مسجد

جوانان، زیبایی و نشاط را دوست دارند و چنان که فضای مسجد چنین باشد، در جلب جوانان مؤثر است. نکات لازم در تطابق شکل ظاهری مسجد با این ویژگی جوان عبارتند از:

نظافت و پاکیزگی

رعایت نکات بهداشتی، نظافت و شستشوی متناوب مسجد و پاکیزه‌سازی ظاهر مسجد و معطر نمودن آن یکی از عوامل مهم جذب جوانان است، بعلاوه باید امکانات لازم از قبیل وسایل گرمایشی و سرمایشی و امکانات رفاهی در داخل مسجد موجود باشد.

رنگ آمیزی شاد

عامل دیگر در فضا سازی روحی مسجد، رنگ است. رنگها علاوه بر آثار و ابعاد عرفانی، از نظر روحی و روانی نیز اثر داشته، سبب نشاط یا خمودگی می‌گردد. یکی از اندیشمندان در مورد تأثیر رنگ‌ها می‌گوید: رنگها در هنر، جنبه‌ای کیمیایی دارد و آمیختن آنها، خود يك هنر، مشابه کیمیاگری است... هر رنگ دارای تمثیلی، خاص خود است... نیز هر يك دارای رابطه‌ای با یکی از احوال درونی انسان و روح اوست...^{۱۳}

تأثیر روانی رنگ به حدی است که می‌توان به زبان ریاضی و قوانین علم فیزیک

13 . معماری مسجد، ج ۲، مجموعه مقالات دومین همایش بین المللی معماری مساجد، افق آینده، ص ۴۴۷ به نقل از تفسیر المیزان، ج ۲، ص ۲۹۷ به نقل از ایران پل فیروزه، حسین نصر .

و با اندازه‌گیری میزان تشعشعات آنها تأثیر هر رنگی را سنجید. علاوه بر این تأثیر، قدرت نمادین رنگ‌ها قابل توجه است. رنگ در، دیوار، فرش، سجاده و پارچه‌ها و پرچم‌هایی که بر دیوار نصب می‌شود، باید رنگ‌های روشن، شفاف و شاد باشد تا سبب طراوت و شادابی محیط گردد. متأسفانه امروزه در بیشترین مساجد به این عامل توجه نمی‌شود.

برخوردها

شاید مهمترین عاملی که سبب پر شور و نشاط شدن محیط می‌شود، نحوه برخورد مسجديان و نمازگزاران است. در این برخوردها باید علاوه بر رعایت احترامات اجتماعی، طراوت و سرزندگی خاصی موجود باشد و در قالب برخوردهای خشک، مقدس‌نمایی و تعصب‌گرا و پیرپسندانه خلاصه نگردد. جوان با مشاهده این برخوردها در مورد حضور یا عدم حضورش در مسجد تصمیم می‌گیرد.

۹ - بیان مباحث مورد نیاز جوانان در مسجد

بعد آموزشی و معرفتی مسجد یکی از مهمترین ابعاد آن است. امام جماعت به‌عنوان شخصیت‌دینی‌مسجد، وظیفه‌آموزش و تربیت دینی‌نمازگزاران را برعهده دارد. امام جماعت با بیان احکام فقهی، عقیدتی، اخلاقی از روایات و آیات قرآن نظام شناختی و رفتاری اسلام را در بین نمازگزاران ایجاد کرده و گسترش می‌دهد. در این میان توجه به این نکته ضروری است که نیازها، علایق، خواسته‌ها و سطح فهم و فرهنگ همه افراد یکسان نیست. لذا جهت تربیت فراگیر اسلامی، می‌بایست برای هر دسته از مخاطبین و نمازگزاران مطالب مورد نیاز خودشان را بیان نمود. جوانان در این میان از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. آنها با ذهنی پر سؤال، روحیه‌ای کنجکاو، توقعات جدید و مقاومت در قبال اوامر و نواهی، وظیفه مشکل و سنگینی را بر دوش مریبان دینی می‌نهند. نوع مطالب و نحوه ارایه آنها به جوانان بسیار مهم است.

۱۰ - توجه به پیش نیازها

حضور در مسجد يك رفتار دینی است که مستلزم برخی پیش‌نیازهاست و بدون تحقق آنها، نمی‌توان انتظار داشت، جوانان در مسجد حاضر شوند. بر این اساس گاهی اوقات مشاهده می‌شود، با وجود این که مسجد محل از نقاط قوت زیادی برخوردار است، ولی برخی جوانان به مسجد جلب نشده‌اند!! جوانی که مشکل اخلاقی دارد و اوقات خود را با تماشای فیلم‌های مبتذل و سیر در اینترنت و کافی‌نت‌ها می‌گذارند، اعتقاد راسخ و حقیقی به مبدأ و معاد ندارد، اهل نماز نیست، از هر راهی کسب و کار می‌نماید، دل‌بسته دنیا و مظاهر آن است، دینداری را نشانه عقب‌ماندگی فکری و فرهنگی می‌داند، با موانع شناختی و رفتاری مواجه است که حضور او در مسجد تنها پس از رفع این امور میسر می‌شود.

۱۱ - تشویق

تشویق، یکی از مهمترین ابزار تربیتی است که باید برای برانگیختگی، باز دارندگی و شکوفاسازی استعدادهای انسان در جهت کمال از آن بهره گرفت. نقش تربیتی و مثبت تشویق این است که نیروهای خفته آدمی را و میل به تلاش و شادابی را برمی‌انگیزاند. تشویق باید به جا، متناسب و متوازن با اصل و نوع عمل باشد و روحیات و گرایش‌ها و مرتبت وجودی فرد در آن لحاظ شود تا بیشترین تأثیر را داشته باشد. تشویق با دو خواسته جوان تطبیق کامل دارد:

۱ . جوان ستایش‌خواه است.

۲ . می‌خواهد جلب توجه نماید.

آری جوان شیفته تحسین و تمجید است. به ستایش‌ها دل می‌بندد و

حاضر است

خود را فدای کسی کند که صلاحیت و شایستگی او را تأیید کرده و یا به تعریفش پرداخته

است. او برای جلب توجه دیگران، حتی به عوامل زیان‌بخشی چون سیگار رو می‌آورد

تا بتواند خود را نشان بدهد!!

تشویق جوانی که در مسجد حاضر شده است، به نحوی که با شخصیت و

روحیات

او موافق باشد، پاسخی است به خواسته‌های درونی او در عرصه ذهن و عاطفه‌اش،
که دوام حضور او آغاز حضور دیگران را نوید می‌دهد.
با توجه به روحیات جوان، راه‌های زیر برای تشویق جوانان در مسجد توصیه می‌شود:

معرفی جوان نمونه

مناسب است جوان نمونه در طول هفته یا ماه یا فصل یا سال برگزیده و معرفی گردد. این معرفی به شکل اعلام در تابلو اعلانات یا در ضمن برنامه‌های مسجد در مناسبت‌های مذهبی امکان پذیراست. به جاست قبل از اعلام، امام جماعت در مورد اهمیت جوان و جوانی در اسلام صحبت کند و از جوانی ائمه و پیامبر «علیهم‌السلام» یا علما و عرفا، حکایتی را نقل نماید. سپس هدیه‌ای به رسم یادبود به او داده شود.

جایزه ویژه

برخی جوانان در مدت خاصی پا به مسجد گذاشته و در آن ثابت‌قدم می‌شوند.
بہتر است این فرصت را غنیمت شمرده و برای تداوم حضور او جایزه ویژه‌ای را تهیه نمود. مثلاً جوانی در ماه رمضان، در مراسم نماز جماعت، سخنرانی دینی، دعا، نیایش و مراسم شب‌های قدر به طور منظم و فعال حضور داشته است! بہتر است چنین فردی در عید فطر در میان نمازگزاران نماز عید، مورد تشویق قرار گیرد و به عنوان جوان نمونه، معرفی شود.

۱۲ - تقویت پایگاه‌های بسیج

بسیاری از جوانان از مراکزی که ماهیت دینی دارند و به قصد تغییر و تأثیر بر جوانان فعالیت می‌کنند، استقبال نمی‌کنند. جوانان از محیط‌های خشک و رسمی، با قوانین متعدد، چندان راضی نیستند و مکانی را می‌طلبند که آزاد باشند! با توجه به محتوا و محتوای با نشاط بسیج، به نظر می‌رسد، محیط جوان‌پسندانہ بسیج، در جلب جوانان به مسجد مؤثر باشد. در بسیاری از موارد جوانان ابتدا جذب بسیج و سپس در مسجد

حاضر می‌شوند، از این رو شایسته است، پایگاه‌های بسیج از جهت امکانات و موقعیت تقویت گردد تا زمینه‌های بیشتری را برای جلب و هدایت جوانان به وجود آورند.

۱۳ - ایجاد تشکیلات مخصوص جوانان

مسجد برای جلب جوانان، می‌بایست اقدامات گوناگونی را در جنبه‌های مختلف

انجام دهد. جهت هر چه بهتر انجام شدن این اقدامات می‌بایست دفتری به نام دفتر

جوانان در مسجد تشکیل شود تا اقدامات گوناگون در مورد جوانان را به طور منسجم،

هدایت و سرپرستی نماید. مسئول این دفتر بهتر است همان جوان متعهد و مسجدی باشد

که عضویت هیئت امنا را دارد.

تشکیل چنین دفتری، این احساس را در جوانان تقویت می‌کند که

مسئولین

مسجد، به جوانان احترام می‌گذارند و برای آنها جایگاهی در مسجد تعریف شده است.

این دفتر برنامه‌ریزی و اجرای کلیه امور فرهنگی، آموزشی و عبادی جوانان

را

برعهده دارد و پاسخگوی جوانان مراجعه‌کننده خواهد بود. در تابلو اعلانات این دفتر اطلاعاتی و نکاتی مربوط به ویژگی‌ها، نیازها، چالش‌ها، آسیب‌ها، مصلحت‌ها و امور

مشاوره‌ای جوان قابل نصب است. تنظیم و نشر بروشور در مورد جوانان از دیگر اقدامات این دفتر است.